

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МИКОЛАЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Modern Economics

Електронне наукове видання з економічних наук

Виходить 6 разів на рік

№ 4 (2017)

Миколаїв
2017

Засновник: Миколаївський національний аграрний університет.

Головний редактор: ЧЕРВЕН І. І. - д-р екон. наук, професор.

Заступник головного редактора: СІРЕНКО Н. М. - д-р екон. наук, професор.

Відповідальний секретар: ПОЛТОРАК А. С. - канд. екон. наук.

Члени редакційної колегії: НОВІКОВ О. Є. - д-р екон. наук, доцент; ПОТРИВАЄВА Н. В. - д-р екон. наук, професор; ВИШНЕВСЬКА О. М. - д-р екон. наук, професор; БАНЄВА І. О. - д-р екон. наук, професор; БАРАНОВА В. Г. - д-р екон. наук, професор; ГАВРИШ В. І. - д-р екон. наук, професор; ГАРКУША О. М. - д-р екон. наук, професор; ГОНЧАРЕНКО І. В. - д-р екон. наук, професор; ГУДЗИНСЬКИЙ О. Д. - д-р екон. наук, професор; ДУБІНІНА М. В. - д-р екон. наук, доцент; ЄРМАКОВ О. Ю. - д-р екон. наук, професор; ІРТИЩЕВА І. О. - д-р екон. наук, професор; КІЩАК І. Т. - д-р екон. наук, професор; КОТИКОВА О. І. - д-р екон. наук, професор; КЛЮЧНИК А. В. - д-р екон. наук, професор; КСЬОНЖИК І. В. - д-р екон. наук, доцент; ПОГРІЩУК Б. В. - д-р екон. наук, професор; САХАЦЬКИЙ М. П. - д-р екон. наук, професор; УШКАРЕНКО Ю. В. - д-р екон. наук, професор; ШЕБАНІНА О. В. - д-р екон. наук, професор; ЯЦЕНКО В. М. - д-р екон. наук, професор; БАБЕНКО М. Д. - канд. екон. наук, доцент; БАРИШЕВСЬКА І. В. - канд. екон. наук, доцент; БУРКОВСЬКА А. В. - канд. екон. наук, доцент; ВОЛОСЮК Ю. В. - канд. техн. наук, доцент; КЛОЧАН В. П. - канд. екон. наук, доцент; КОЗАЧЕНКО Л. А. - канд. екон. наук, доцент; КУЗЬОМА В. В. - канд. екон. наук, доцент; ЛУНКІНА Т. І. - канд. екон. наук, доцент; МЕЛЬНИК О. І. - канд. екон. наук; СИРЦЕВА С. В. - канд. екон. наук; ЧЕБАН Ю. Ю. - канд. екон. наук, доцент; ШИШПАНОВА Н. О. - канд. екон. наук; АСТАФ'ЄВА В. О. - канд. екон. наук, доцент (Республіка Білорусь); Джулія Олбрайт - PhD, професор (США).

Рекомендовано до поширення в мережі Інтернет вченою радою
Миколаївського національного аграрного університету
(протокол № 1 від 29 серпня 2017 р.).

Виходить 6 разів на рік.

Посилання на видання обов'язкові.

Точка зору редакційної колегії не завжди збігається з позицією авторів.

Адреса редакції: 54020, Миколаїв, вул. Георгія Гонгадзе, 9,
Миколаївський національний аграрний університет
тел. 0 (512) 58-03-25

<http://modecon.mnau.edu.ua/>

e-mail: modecon@mnau.edu.ua

© Миколаївський національний
аграрний університет, 2017

УДК 311.3:336.78:001.8

Задорожна Р. П., кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри підприємництва, торгівлі та біржової діяльності, Білоцерківський національний економічний університет, м. Біла Церква, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ОБЧИСЛЕННЯ УМОВНОЇ ОПЛАТИ ПОСЛУГ ФІНАНСОВИХ ПОСЕРЕДНИКІВ В СИСТЕМІ НАЦІОНАЛЬНИХ РАХУНКІВ

В статті досліджено трансформацію методологічних підходів Системи національних рахунків до проблеми вимірювання випуску інституційного сектора фінансових корпорацій в частині діяльності фінансових посередників. Охарактеризовано особливості вирішення цієї проблеми в міжнародних стандартах СНР 1953, 1968, 1993 та 2008 рр. Розкрито специфіку діяльності фінансових посередників як підставу для виділення їх в окремий інституційний сектор. Досліджено відмінність явно і неявно оплачуваних послуг фінансових посередників та методологічні ускладнення при відображенні в СНР відсоткових платежів за кредитами і депозитами. Розкрито сутність концепції умовної оплати послуг фінансових посередників як засобу розв'язання цієї проблеми. З позиції методологічних підходів Системи національних рахунків 2008 охарактеризовано поняття банківського процента та процента у визначенні СНР.

Ключові слова: система національних рахунків (СНР), фінансовий сектор, фінансові посередники, трансформація ліквідності, умовна оплата послуг фінансових посередників (УОПФП), базисна ставка відсотка, банківський процент, процент у визначенні СНР

Задорожная Р.П., кандидат экономических наук, доцент, доцент кафедры предпринимательства, торговли и биржевой деятельности, Белоцерковский национальный экономический университет, г. Белая Церковь, Украина

ОСОБЕННОСТИ РАСЧЕТА УСЛУГ ФИНАНСОВОГО ПОСРЕДНИЧЕСТВА, ИЗМЕРЯЕМЫХ КОСВЕННЫМ ОБРАЗОМ, В СИСТЕМЕ НАЦИОНАЛЬНЫХ СЧЕТОВ

В статье исследовано трансформацию методологических подходов Системы национальных счетов к проблеме измерения выпуска институционального сектора финансовых корпораций в части деятельности финансовых посредников. Охарактеризованы особенности решения этой проблемы в международных стандартах СНС 1953, 1968, 1993 и 2008 гг. Раскрыта специфика деятельности финансовых посредников как основание для выделения их в отдельный институциональный сектор. Исследовано отличие явно и неявно оплачиваемых услуг финансовых посредников и методологические сложности при отражении в СНС процентных платежей по кредитам и депозитам. Раскрыта суть концепции условной оплаты услуг финансовых посредников как средства решения этой проблемы. С позиций методологических подходов Системы национальных счетов 2008 охарактеризовано понятие банковского процента и процента в определении СНС.

Ключевые слова: Система национальных счетов (СНС), финансовый сектор, финансовые посредники, трансформация ликвидности, услуги финансового посредничества, измеряемые косвенным образом (УФПИК), базисная ставка процента, банковский процент, процент в определении СНС.

Zadorozhna R., Candidate of Economic Sciences, Associate Professor of the Department of Economics, Entrepreneurship, Trade and Exchange Activity, Bila Tserkva National Agrarian University, Bila Tserkva, Ukraine

FEATURES OF CALCULATING OF FINANCIAL INTERMEDIATION SERVICES INDIRECTLY MEASURED IN THE SYSTEM OF NATIONAL ACCOUNTS

Introduction. *The institutional sector's contribution to Gross Domestic Product is estimated in the System of National Accounts on the basis of its output. The evaluation of financial intermediaries' output is the significant methodological problem, because financial services may be paid for explicitly or implicitly.*

Purpose. *The purpose of study is to review the historical aspect of the problem of financial intermediation services indirectly measured (FISIM). The features of calculating the volume of FISIM and its distribution among consumers of these services should be analysed.*

Results. *The transformation of methodological approaches of the System of National Accounts to the issue of measuring the output of the institutional sector of financial corporations in terms of the activities of financial intermediaries is investigated. The approaches to solving this problem in the international standards of the SNA 1953, 1968, 1993 and 2008 are described. The specifics of the financial intermediaries' activity as a basis for their selection into the separate institutional sector are disclosed. The essence of the concept of financial intermediation services indirectly measured is revealed. The notion of bank interest and SNA interest on the methodological base of SNA 2008 is described.*

Conclusions. *The methodological approach of the 2008 SNA to the measurement of FISIM is based on experience of 1953 SNA, 1968 SNA and 1993 SNA. It applies to loans and deposits only, using a reference rate. The output of FISIM is distributed between intermediate consumption, final consumption and exports.*

Keywords: *System of National Accounts (SNA), financial sector, financial intermediaries, liquidity transformation, financial intermediation services indirectly measured (FISIM), reference rate, bank interest, SNA interest*

JEL Classification: *C 82; E 10; E 43; G 21.*

Постановка проблеми. Система національних рахунків (СНР) як узгоджений на міжнародному рівні стандартний набір рекомендацій з обчислення показників економічної діяльності [1, с. 1] дозволяє оцінити внесок окремих інституційних секторів та видів економічної діяльності в результати процесу економічного відтворення. Ці результати, як правило, в річному вимірі, втілюються в показнику валового внутрішнього продукту (ВВП) країни. Аналіз внеску в ВВП кожного із п'яти інституційних секторів, що виділяються СНР (нефінансові корпорації, фінансові корпорації, загальне державне управління, домашні господарства та некомерційні організації, що обслуговують домашні господарства), і динаміки цього показника

уможливлює дослідження пропорцій в економічній системі та її розвитку, що є необхідною передумовою розробки ефективних рішень та заходів управлінського впливу.

Дуалістичний характер ролі фінансового сектору полягає в тому, що він може бути драйвером економічного зростання, однак здатен також спричиняти значні шоки і потрясіння як на макро-, так і на глобальному рівнях. Це актуалізує потребу як поточного моніторингу його функціонування, так і оцінки ролі і внеску фінансового сектору у формування ВВП. Останнє завдання в СНР вирішується шляхом визначення доданої вартості, яку генерує певний інституційний сектор. Валова додана вартість, в свою чергу, розраховується як різниця між випуском і

проміжним споживанням відповідного сектору.

Фінансовий сектор є неоднорідним з точки зору типів фінансової діяльності, виконуваної інституційними одиницями, що входять до його складу. СНР-2008 виділяє три типи фінансової діяльності: фінансове посередництво, допоміжні фінансові послуги та інші фінансові послуги [1, с. 84,128]. Переважна частина інституційних одиниць сектору фінансових корпорацій є фінансовими посередниками того чи іншого типу. Сутність фінансового посередництва полягає в забезпеченні так званого непрямого фінансування, призначеного сприяти узгодженню інтересів власників тимчасово вільних коштів (фінансово профіцитних економічних одиниць) та тих, хто має в них потребу (фінансово дефіцитних економічних одиниць) [2, с. 31-32].

Фінансові посередники стягують з інституційних одиниць, які користуються їх послугами, плату, котра має бути облікована при визначенні випуску сектору фінансових корпорацій. При цьому частина послуг фінансових посередників оплачується їх споживачами в явній формі, тоді як решта – неявно. Останнє в рамках концептуальної основи СНР спричиняє суттєву методологічну та практичну проблему вимірювання випуску цих неявно оплачуваних послуг, для чого застосовуються умовні оцінки. Про важливість цієї проблеми свідчить той факт, що від вибору підходу до її розв'язання залежать обсяги валової доданої вартості фінансового сектору та валового внутрішнього продукту країни.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Початок дослідження проблеми обчислення показника випуску фінансових посередників сягає періоду становлення самої Системи національних рахунків. Уже в прообразі міжнародних стандартів національного рахівництва – Меморандумі Річарда Стоуна [3], опублікованого Організацією Об'єднаних Націй в 1947 р., підкреслювалась якісна особливість функціонування фінансових посередників. З огляду на принципову

відмінність характеру їх діяльності від діяльності виробничих підприємств фінансові посередники були виділені в окремий сектор національної економіки.

Вирішення проблеми оцінювання випуску неявно оплачуваних послуг фінансових посередників різняться у версіях СНР 1953, 1968, 1993 і 2008 рр. Воно формувалось під впливом дискусій у колах фахівців з економічної теорії та макроекономічної статистики та з врахуванням набутого в сфері національного рахівництва практичного досвіду [4-13]. Сучасний варіант розв'язання цієї проблеми не є остаточним і завдання оптимізації обчислення УОПФП входить до дослідницької програми СНР-2008 [1, с. 701].

Перехід пострадянських країн до ринкових засад господарювання зумовив парадигмальну зміну методології макроекономічної статистики – відмову від Балансу народного господарства на користь Системи національних рахунків. Відтак проблема оцінювання випуску фінансових посередників набула практичного характеру і для статистичних служб країн пострадянського простору. Її дослідженню присвячено наукові роботи К. Бельгибаєвої [14], Д. Білика [15], І. Єлісєєвої [16], Д. Молчанова [17], Л. Момотюк [18]. Проте наразі у вітчизняній фаховій літературі відсутнє дослідження того, як еволюціонували теорія, методологія та методика обчислення розміру умовної оплати послуг фінансових посередників (УОПФП). Розуміння цих аспектів є необхідним для кращого розуміння та застосування методики обчислення цього показника, рекомендованої в СНР-2008.

Мета статті. Метою дослідження є вивчення проблеми умовної оплати послуг фінансових посередників в історичному аспекті та з двох взаємопов'язаних точок зору: особливості розрахунку обсягу УОПФП та його розподілу між споживачами цих послуг.

Основні результати дослідження. Явна оплата послуг фінансових посередників не створює жодних концептуальних чи

практичних ускладнень і може бути легко ідентифікована як ринковий випуск, оскільки передбачає безпосереднє внесення оплати споживачем фінансових послуг – наприклад, за переказ коштів, консультаційні послуги, сприяння в отриманні іпотечного кредиту, за оренду банківських сейфів, управління інвестиційним портфелем, послуги андеррайтингу; комісії за транзакції кредитних карт тощо.

Значно складнішою є ситуація, коли фінансовий посередник надає послуги з трансформації ліквідності. Остання передбачає, що фінансова корпорація залучає тимчасово вільні кошти фінансово профіцитних одиниць (кредиторів), приймаючи зобов'язання перед ними щодо повернення цих коштів на визначених умовах. Акумуляовані таким чином кошти передаються фінансовим посередником фінансово дефіцитним одиницям (дебіторам, позичальникам) вже на інших умовах. Власне таким чином реалізується посередницька функція фінансових корпорацій, найбільш поширеним традиційним прикладом якої є діяльність банківських установ. Об'єднуючи різноманітні пропозиції з боку кредиторів і порівнюючи їх з попитом з боку позичальників, банки тим самим створюють ринок запозичення і кредитування.

Специфічність цієї діяльності зумовила те, що Р. Стоун виділив фінансових посередників в окремий сектор. Обґрунтовуючи недоцільність їх об'єднання з підприємствами реального сектору, він зауважував не лише на особливості виконуваних ними функцій, але й на спосіб, у який вони стягують плату за свої послуги [3, с. 40-41]. Так, банк, як правило, не встановлює ціну за послуги, які надаються ним власникам депозитів, що створює ілюзію «безкоштовності» цих послуг для останніх. Витрати за надання цих послуг компенсуються за рахунок процентних виплат за кредитами, оскільки останні

надаються під вищі відсоткові ставки, ніж ті, що встановлені для депозитів. Таким чином, різниця між процентними виплатами по кредитам і депозитам містить в собі обидва платежі, що стягуються банком в неявній формі: як з одиниці, що вносить кошти на депозит, так і з одиниці, що запозичує кошти. Описаний спосіб функціонування позбавляє фінансових посередників необхідності напряду стягувати зі своїх клієнтів плату за надані їм послуги і сприяє формуванню відповідної структури процентних ставок (ставки за депозитами встановлюються на нижчому рівні, ніж ставки за кредитами).

Істотним методологічним ускладненням для обліку результатів такої діяльності є те, що в національних рахунках виплата відсотків трактується не як плата за надану послугу, а як форма доходу від власності і тому відображається за рахунком утворення первинних доходів, а не за рахунком виробництва [12, с. 3]. Відтак розрахунок доданої вартості банків у такий же спосіб, що і для решти виробників, зумовлює низькі або навіть від'ємні значення їх операційного прибутку [19, с. 1].

Формальна «безкоштовність» послуг банку для одиниць, що розміщують свої кошти на депозит, викривлює уявлення про продукт, створений в банківській системі. Справа в тому, що проценти, які банк отримує як плату за кредитними угодами, є первинним доходом (в термінології першого міжнародного стандарту СНР-1953 – факторним доходом), створеним за межами банківської системи. Їх сума може перевищити суму первинних (факторних) доходів, створених в самій банківській системі (заробітної плати, процентних виплат вкладникам та прибутку), відтак, може виявитись, що діяльність банків не створює національний дохід, а споживає його [13, С. 293]. Ілюстрацію цієї ситуації наведено в табл. 1.

Таблиця 1 Рахунок доходу і продукту комерційного банку (лише грошові операції, тис. дол.)

Виплачена заробітна плата	50	Платні послуги	10
Виплачений чистий відсоток	-95	мінус поточний баланс покупок у інших фірм	25
процент, виплачений за депозитами	5		
мінус процент отриманий	100		
Прибуток	30		
Дохід створений	-15	Продукт створений	-15

Джерело: [13, с. 678]

Стандартна Система національних рахунків Організації економічного співробітництва та розвитку (1952 р.) описувала цю ситуацію як парадокс процвітаючої галузі, внесок якої в національний продукт є незначним або навіть від'ємним [20]. З огляду на невирішеність на той час цієї методологічної проблеми, оцінюючи національний дохід Австралії за період 1901-1937/38 рр., К. Кларк та Дж. Кроуфорд виключили весь дохід, створений в банківській системі; в офіційних розрахунках національного доходу Великобританії дохід банківської системи показувався без коригування на безоплатні послуги, внаслідок чого він був від'ємним або недооціненим [13, с. 293].

Шлях до розв'язання проблеми було запропоновано Р. Стоуном ще в Меморандумі 1947 р. і збережено в СНР-1953. Передбачалось, що вкладники банку набувають право на повну суму процентів, сплачуваних позичальниками банку (умовно нараховані проценти (*imputed interest*) додатково до фактичних процентів по депозиту) і мають повернути частину з цих процентів банку в оплату за послуги по розміщенню депозиту. Власне розрахунок здійснювався через оцінювання перевищення доходів банків від інвестицій над нарахованими вкладникам відсотками за депозитами [19, с. 2].

Ці умовно обчислені послуги банків відображались в якості витрат двох секторів – домогосподарств (кінцеве споживання) та підприємств (проміжне споживання), а також за видами діяльності в межах сектора підприємств відповідно до вартості

розміщених депозитів. Якщо інформація щодо депозитів в розрізі видів діяльності була відсутньою, то розподіл здійснювався на основі доданої вартості. У випадку повної відсутності інформації щодо приналежності депозитів вся сума умовно нарахованих процентів за банківські послуги приписувалась сектору підприємств.

Розробники СНР-1953 мали на меті уникнути впливу цих умовних розрахунків на обсяг заощадження секторів. Проте включення умовно обчислюваних банківських послуг до витрат на кінцеве споживання домогосподарств сприяло зростанню обсягу ВВП [19, с. 2].

В СНР-1968 плата за банківське обслуговування визначалась як різниця між доходами від власності, належними до отримання (процентними доходами за наданими кредитами) і процентними витратами, що підлягали виплаті за залученими депозитами.

Зберігши правило умовного обчислення вартості «безоплатних» банківських послуг, СНР-1968 передбачала три зміни порівняно з СНР-1953:

1) дохід від інвестування власних коштів банків виключався з розрахунків з аргументацією відсутності в цьому випадку посередницької функції банків;

2) всі умовно обчислені банківські послуги відображались в якості проміжного споживання;

3) весь обсяг цього проміжного споживання приписувався умовній (номінальній, фіктивній) галузі з нульовим випуском. В таблицях, що описували внесок галузей в сукупний ВВП, від'ємна додана

вартість цієї галузі в сумі умовно обчисленої вартості банківських послуг наводилась окремих рядком і не класифікувалась ні за якими видами діяльності.

Застосування цього спрощеного порівняно з СНР-1953 підходу дозволяло уникнути практичних ускладнень при визначенні конкретних споживачів цих послуг, проте це спричиняло заниження величини ВВП, оскільки принаймні частина випуску фінансових посередників має бути віднесена до кінцевого споживання домашніх господарств та до експорту.

В СНР-1993 термін «банк» було змінено на «депозитна корпорація», оскільки в деяких країнах він має конкретне юридичне трактування, відмінне від його трактування в СНР [16, с. 75]. Крім того, замість терміну «плата за банківське обслуговування» було введено використовувану і сьогодні назву «умовна оплата послуг фінансових посередників», УОПФП (*Financial intermediation services indirectly measured, FISIM*).

Вартість УОПФП розраховувалась як різниця між загальними сумами отримуваних фінансовими посередниками доходів від власності і виплачуваних ними відсотків. При цьому доходи від інвестування власних коштів банків не враховувались, позаяк фінансове посередництво не було джерелом таких доходів [21, с. 139-140].

Що стосується розподілу УОПФП, то в СНР-1993 надавалась можливість вибору між кількома варіантами [19, с. 4-5]:

1. подібно до СНР-1968, все споживання УОПФП відноситься до проміжного споживання номінальної галузі;

2. розподіл випуску УОПФП між користувачами послуг банку на кінцеве споживання домогосподарств, проміжне споживання підприємств та експорт з використанням методу базисної ставки відсотка;

3. розподіл пропорційно загальній сумі фінансових активів і пасивів, існуючих між фінансовими посередниками і різними

групами користувачів чи пропорційно іншим прийнятним фінансовим змінним.

Другий варіант рекомендувався в СНР-1993 як найбільш прийнятний, однак з огляду на його більшу трудомісткість і вимогливість до інформаційного забезпечення (потреба в додатковій інформації з балансів комерційних банків та інших фінансових установ щодо їх активів та зобов'язань, відомостей щодо різних процентних ставок тощо) припускалось використання спрощеного варіанту 1968 р.

В основі методу базисної ставки відсотка лежить припущення, що в кожній країні існує «чиста» ставка відсотка, котра вимірює середню перевагу її громадян споживати сьогодні, а не завтра [19, с. 5]. Базисна ставка відсотка відображає чисту вартість запозичення коштів і не містить премії за ризик і оплати посередницьких послуг. Інакше кажучи, це ставка, що визначає станом на визначений момент часу реальну ринкову вартість грошових коштів, котрі надаються в кредит або позичаються в певній валюті на певний термін.

На відміну від СНР-1993, використання методу базисної ставки відсотка визначено як безальтернативний спосіб обчислення УОПФП в СНР-2008. Розрахунок випуску УОПФП здійснюється окремо для операцій з кредитами і депозитами. Базисна ставка відсотка застосовується окремо як стосовно проценту, сплаченого за позичками, так і відносно проценту, сплаченого за депозитами. Отже, процент як такий обчислюється в СНР як базисна ставка відсотка, помножена на величину позик і депозитів відповідно [1, с. 129]. Різниця між цими величинами та величинами, фактично сплаченими фінансовій установі чи отриманими від неї, відображається як платежі позичальника чи вкладника фінансовому посереднику.

Ті суми, що розраховані на основі застосування базисної ставки відсотка і відображаються в СНР як відсотки, прийнято називати «процент у визначенні СНР»; суми, фактично сплачені фінансовій установі чи

отримані нею, називають «банківський процент». Відповідно оплата в неявній формі за послуги являє собою суму банківського проценту на позички мінус процент у визначенні СНР на ті ж позички, плюс процент у визначенні СНР на депозити мінус банківський процент на ті ж депозити (див. рис. 1).

Формалізовано це може бути представлено [22, с. 6] у вигляді формули (1):

$$\text{УОПФП} = [(rL - rr) * yL] + [(rr - rD) * yD], \quad (1)$$
 де yL – залишки кредитів у середньому за звітний період,
 yD – залишки депозитів у середньому за звітний період,
 rL – ставка відсотка за кредитами,
 rD – ставка відсотка за депозитами,
 rr – базисна ставка відсотка,
 $(rL - rr) * yL$ – УОПФП за кредитами,
 $(rr - rD) * yD$ – УОПФП за депозитами.

Рисунок 1 – Взаємозв'язок між банківським процентом, процентом у визначенні СНР та УОПФП

Джерело: складено автором на основі [9, с. 4]

В якості базисної ставки можуть бути використані:

- ставка позичкового відсотка по міжбанківському кредитуванню,
- ставка по кредитуванню центрального банку (пропонувалась в СНР-1993 в якості альтернативи для ставки по міжбанківським кредитам),
- середня ставка за позичками та депозитами.

На практиці використання міжбанківських ставок може спричинити від'ємне значення випуску УОПФП стосовно окремих інституційних секторів в певних країнах – якщо, наприклад, іпотечні позички надаються під низькі відсотки.

Загалом від'ємні або невиправдано високі значення УОПФП можуть виникати за умови швидкої зміни міжбанківських ставок на фоні

повільної динаміки середніх фактичних ставок процента, оскільки останні визначаються переважним чином відсотковими ставками за кредитами з фіксованими відсотками, встановленими кілька років тому [19, С. 7]. Уникнути цього можна використанням в якості базисної середньої ставки за позичками та депозитами, обчисленої за формулою (2):

$$\text{Середня ставка процента} = \frac{\text{Процент за кредитами} + \text{Процент за депозитами}}{\text{Середні залишки кредитів і депозитів за період}} \quad (2)$$

Згідно СНР-2008 випуск УОПФП визначається лише стосовно операцій з кредитами і депозитами і лише в тих випадках, коли ці операції здійснюються

фінансовими установами [1, с. 129]. До фінансових посередників, для яких здійснюється обчислення УОПФП, відносяться наступні фінансові установи: комерційні банки (за винятком їх зарубіжних філій), філії іноземних банків, клірингові установи, ощадно-позичкові асоціації, кредитні союзи, будівельні товариства, факторингові та лізингові компанії, інвестиційні фонди [23, с. 5].

Відзначимо також наступні важливі моменти в підходах СНР-2008 до обчислення випуску УОПФП:

1. як фінансова установа, так і її клієнти не обов'язково мають бути резидентами країни, для якої здійснюється розрахунок УОПФП, тобто допускається імпорт та експорт цих фінансових послуг;

2. фінансова установа може надавати як послуги з розміщення депозитів, так і послуги з надання кредитів або лише один вид цих послуг;

3. УОПФП розраховуються стосовно усіх кредитів, наданих банком, незалежно від джерел коштів для здійснення таких операцій (в СНР-1993 передбачалось виключення з розрахунку власних коштів банку, оскільки вони не є залученими в процесі виконання останнім посередницьких функцій);

4. не включаються в розрахунок випуску УОПФП:

- доходи від власності, що виникають внаслідок операцій з цінними паперами. Даний тип операцій не вважається посередницьким, оскільки в операціях з цінними паперами одна зі сторін угоди не обов'язково має бути фінансовим посередником. Такі операції можуть здійснюватись між будь-якими парами інституційних одиниць – наприклад, між нефінансовими корпораціями та домашніми господарствами,

- операції на міжбанківському ринку, оскільки ставка міжбанку зазвичай відповідає критерію базисної ставки відсотка,

- випуск центрального банку. Попри те, що центральні банки можуть надавати послуги з фінансового посередництва, переважна

частина їх діяльності пов'язана з макроекономічним регулюванням, тобто належить до неринкової і їх випуск має визначатись в розмірі поточних витрат.

В СНР-2008 рекомендується розподіляти споживання УОПФП між користувачами, розглядаючи про цьому розподілені величини як проміжне споживання, кінцеве споживання чи експорт.

Використання УОПФП на проміжне споживання реєструється за статтею «проміжне споживання» в рахунок виробництва:

- секторів нефінансових корпорацій, державного управління, домашніх господарств (УОПФП, що відноситься до проміжного споживання некорпорованих підприємств сектора домашніх господарств, слід розподіляти між проміжним споживанням власників житла і проміжним споживанням інших некорпорованих підприємств [17, с. 23]), некомерційних організацій, що обслуговують домашні господарства;

- підсекторів фінансового сектору, котрі не надають непрямо вимірюваних послуг фінансового посередництва.

УОПФП на споживчі кредити, надані домогосподарствам, та депозити, залучені у них, показується за статтею «кінцеве споживання» в рахунок використання наявного доходу домогосподарств.

Висновки. Вартість виробництва банківських послуг (випуск їх продукції) визначається як сума явних платежів за послуги та неявних (умовна оплата послуг фінансових посередників, УОПФП). Виробництво УОПФП відображається в рахунку виробництва в складі випуску інституційних одиниць фінансового сектору або за видом діяльності «Фінансова та страхова діяльність», якщо рахунок виробництва складається в розрізі видів економічної діяльності.

На відміну від СНР-1993, в СНР-2008 передбачається розподіл випуску послуг фінансового посередництва, вимірюваного за допомогою УОПФП. Мета розподілу полягає в

ідентифікації конкретних споживачів цих послуг. Відтак випуск фінансових посередників може бути розподілений між проміжним споживанням, кінцевим споживанням та експортом. Розподіл УОПФП за користувачами в залежності від виду наданих позик та залучених депозитів може справляти вплив на обсяг ВВП, що буде предметом наших подальших досліджень

Література:

1. Система национальных счетов 2008 / ООН [и др.]. – Нью-Йорк : ООН [и др.], 2012. – lxii, 764 с.
2. Задорожна Р. П. Концептуалізація взаємозв'язку між фінансовим ринком, ринком фінансових послуг та фінансовим сектором / Р. П. Задорожна // Статистика України. – 2015. – № 1. – С. 26-32.
3. Measurement of National Income and the Construction of Social Accounts: Report of the Sub-committee on National Income Statistics of the League of Nations Committee of Statistical Experts [Електронний ресурс] // Studies and Reports on Statistical Methods. – UN, Geneva. – 1947. – no. 7. – Режим доступу до ресурсу: <https://goo.gl/vX56Kt>
4. Yntema D. T. National Income Originating in Financial Intermediaries / D. T. Yntema // Studies in Income and Wealth. – 1947, Vol. 10, N.B.E.R., New York. – pp. 23-82.
5. Speagle R. E. The Banking Income Dilemma / R. E. Speagle, L. Silverman // Review of Economics and Statistics. – 1953. – vol. 35. – pp. 128-139.
6. Warburton C. Financial Intermediaries and Interest Paid by Business Firms to Banks / C. Warburton // Studies in Income and Wealth. – 1958. – vol. 22. – pp. 509-521.
7. Mamalakis Markos J., The treatment of interest and financial intermediaries in the national accounts: the old “bundle” versus the new “unbundle” approach / Markos J. Mamalakis // Review of Income and Wealth. – 1987. – vol. 33. – pp. 169-192.
8. Begg I. Financial Intermediation Services Indirectly Measured: Estimates for France and the UK Based on the Approach Adopted in the 1993 SNA / I. Begg, J. Bourney, M. Weale, S. Wright // Review of Income and Wealth. – 1996. – vol. 42. – no.4. – pp. 453-472.
9. Omundsen B. Measuring the Contribution of Financial Intermediation to Gross Domestic Product (GDP) [Online] / B. Omundsen // New Zealand Association of Economists conference, Wellington, New Zealand. – June 2011, available at: <https://goo.gl/PNmNAw>
10. Davies M. The measurement of financial services in the national accounts and the financial crisis / M. Davies // IFC Bulletin. – 2010. – vol. 33. – pp. 350-357.
11. Fixler D. J. Measuring the Services of Commercial Banks in the NIPAs: Changes in Concepts and Methods / D. J. Fixler, M. B. Reinsdorf, G. M. Smith. – Survey of Current Business. – 2003. – vol. 8. – pp. 33-44.
12. Линч Р. Что такое УФПИК? / Р. Линч // СНС: Новости и комментарии. – 1998. – Вып. 8. – С. 2-4.
13. Студенский П. Доход наций. Теория, измерение и анализ: прошлое и настоящее / П. Студенский. – М. : Статистика, 1968. – 710 с.
14. Бельгибаева К. Методология определения выпуска косвенно-измеряемых услуг финансовых посредников в соответствии с СНС-2008 / К. Бельгибаева // Экономика и статистика. – 2010. – № 4. – С. 50-57.
15. Білик Д. В. Нові методологічні підходи розрахунку оплати послуг фінансових посередників у національних рахунках / Д. В. Білик // Науковий вісник національної академії статистики, обліку та аудиту. – 2014. – № 1. – С. 74-79.
16. Елисеева И. И. Современная практика оценки услуг финансовых посредников на основе классификаций СНС / И. И. Елисеева, Е. Б. Капралова // Финансы и бизнес. – 2008. – № 3. – С. 73-77.
17. Молчанов Д. И. Методологические основы расчета услуг по финансовому посредничеству, измеряемых косвенным образом, в СНС-2008 / Д. И. Молчанов // Вопросы статистики. – 2012. – № 3. – С. 20-24.
18. Момотюк Л. Є. Удосконалення методології оцінювання фінансової діяльності в Системі національних рахунків / Л. Є. Момотюк // Бухгалтерський облік, аналіз та аудит: проблеми теорії, методології, організації. – 2014. – № 1. – С. 207-216.
19. Услуги по финансовому посредничеству, измеряемые Косвенным образом (УФПИК) [Електронний ресурс] / Записка секретариата ОЭСР // Совместное совещание ЕЭК-ОЭСР-СНГ по национальным счетам для стран СНГ / СПб, 28-30 мая 2001 г. – 13 с. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.unece.org/fileadmin/DAM/stats/documents/ces/ac.68/2001/4.r.pdf>
20. A standardized system of national accounts. – ОЕЕС, Paris. – 1952. – 99 p.

21. A System of National Accounts [Online] / Commission of the European Communities, International Monetary Fund, Organization for Economic Co-operation and Development, United Nations, World Bank // Brussels/Luxembourg, New York, Paris, Washington, D.C., 1993, available at: <https://unstats.un.org/unsd/nationalaccount/docs/1993sna.pdf>
22. Методологічні положення оновленої версії системи національних рахунків від 17.12.2013 р. № 398 [Електронний ресурс] / Державна служба статистики України. – Режим доступу до ресурсу: https://ukrstat.org/uk/metod_polog/menu/01_nr.htm
23. Рекомендации по исчислению показателей выпуска и использования услуг финансового посредничества, измеряемых косвенным образом, в соответствии с положениями СНС 2008 года [Електронний ресурс]. – Москва : Статкомитет СНГ, 2010. – Режим доступу до ресурсу: <https://goo.gl/VnkLzz>.

References:

1. System of National Accounts 2008 (2009), United Nations, European Commission, International Monetary Fund, Organisation for Economic Co operation and Development, World Bank, New York, USA.
2. Zadorozhna, R. P. (2015), "Conceptualization of the connection between financial market, market of financial services and financial sector", *Statystyka Ukrainy*, vol. 1, pp. 26-32.
3. Measurement of National Income and the Construction of Social Accounts: Report of the Sub-committee on National Income Statistics of the League of Nations Committee of Statistical Experts [Online], Studies and Reports on Statistical Methods, UN, Geneva, 1947, no. 7, available at: <https://unstats.un.org/unsd/nationalaccount/docs/1947NAreport.pdf> (Accessed 28 August 2017).
4. Yntema, D. T. (1947), "National Income Originating in Financial Intermediaries", *Studies in Income and Wealth*, vol. 10, pp. 23-82.
5. Speagle, R. E. and Silverman, L. (1953), "The Banking Income Dilemma", *Review of Economics and Statistics*, vol. 35, no. 2, pp. 128-139.
6. Warburton, C. (1958), "Financial Intermediaries and Interest Paid by Business Firms to Banks", *Studies in Income and Wealth*, vol. 22, pp. 509-521.
7. Mamalakis, Markos J. (1987), "The treatment of interest and financial intermediaries in the national accounts: the old "bundle" versus the new "unbundle" approach", *Review of Income and Wealth*, vol. 33, pp. 169-192.
8. Begg, I. Bourney, J. Weale, M. and Wright, S. (1996), "Financial Intermediation Services Indirectly Measured: Estimates for France and the UK Based on the Approach Adopted in the 1993 SNA", *Review of Income and Wealth*, vol. 42, issue 4, pp. 453-472.
9. Omundsen, B. (2011), "Measuring the Contribution of Financial Intermediation to Gross Domestic Product (GDP)" [Online], *New Zealand Association of Economists conference, Wellington, New Zealand*, available at: <http://www.stats.govt.nz/~media/Statistics/surveys-and-methods/methods/research-papers/NZAE/2011/omundsen-2011-nzae-gdp.pdf>
10. Davies, M. (2010), "The measurement of financial services in the national accounts and the financial crisis", *IFC Bulletin*, vol. 33, pp. 350-357.
11. Fixler, D.J., Reinsdorf, V. and Smith, G.M. (2003) "Measuring the Services of Commercial Banks in the NIPAs: Changes in Concepts and Methods", *Survey of Current Business*, vol. 83, pp. 33– 44.
12. Lynch, R. (1998) "What is FISIM?" *SNA News and Notes*, Issue 8, pp. 2-4.
13. Studenski, P. (1958). *The Income of Nations. Theory, Measurement, and Analysis: past and present*. New York University Press, New York, USA.
14. Belgibaeva, K. (2010), "Metodologiya opredeleniya vyipuska kosvenno-izmeryaemykh uslug finansovykh posrednikov v sootvetstvii s SNS-2008", *Ekonomika i statistika*, vol. 4, pp. 50-57.
15. Bilyk, D. V. (2014), "Novi metodologichni pidkhody rozrakhunku oplaty poslugh finansovykh poserednykiv u nacionalnykh rakhunkakh", *Naukovyj visnyk nacional'noji akademiji statystyky, obliku ta audytu*, vol. 1, pp. 74-79.
16. Eliseeva, I. I. and Kapralova, E. B., (2008), "Sovremennaya praktika otsenki uslug finansovykh posrednikov na osnove klassifikatsiy SNS", *Finansy i biznes*, vol. 3, pp. 73-77.
17. Molchanov, D. I., (2012), "Metodologicheskie osnovy rascheta uslug po finansovomu posrednichestvu, izmeryaemykh kosvennyim obrazom, v SNS-2008", *Voprosy statistiki*, vol. 3, pp. 20-24.
18. Momotjuk, L. Je., (2014), "Udoskonalennja metodologhiji ocinjuvannja finansovoji dijalnosti v Systemi nacionalnykh rakhunkiv", *Bukhghalters'kyj oblik, analiz ta audyt: problemy teoriji, metodologhiji, orghanizaciji*, vol. 1, pp. 207-216.
19. Usługi po finansovomu posrednichestvu, izmeryaemye Kosvennyim obrazom (UFPIK). [Online], Zapiska sekretariata OESR, Sovmestnoe soveschanie EEK-OESR-SNG po natsionalnyim schetam dlya stran SNG, SPb, 28-30 may 2001, available at: <https://www.unece.org/fileadmin/DAM/stats/documents/ces/ac.68/2001/4.r.pdf> (Accessed 28 August 2017).
20. A standardized system of national accounts, (1952), OEEC, Paris, France.

21. A System of National Accounts (1993), [Online], Commission of the European Communities, International Monetary Fund, Organization for Economic Co-operation and Development, United Nations and World Bank, Brussels/Luxembourg, New York, Paris, Washington, D.C., available at: <https://unstats.un.org/unsd/nationalaccount/docs/1993sna.pdf> (Accessed 28 August 2017).
22. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy (2013), *Metodologichni polozhennja onovlenoji versiji systemy nacionalnykh rakhunkiv 2008 roku* [Online], available at: https://ukrstat.org/uk/metod_polog/menu/01_nr.htm (Accessed 28 August 2017).
23. *Rekomendatsii po ischisleniyu pokazateley vyipuska i ispolzovaniya uslug finansovogo posrednichestva, izmeryaemyih kosvennyim obrazom, v sootvetstvii s polozheniyami SNS 2008 goda*, (2010), [Online], Statkomitet SNG, Moskva : available at: <https://goo.gl/VnkLzz> (Accessed 28 August 2017).

З М І С Т

Бережнюк І. І., Коляда С. П. МІЖНАРОДНІ ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ БАЛАНСУ МІЖ СПРОЩЕННЯМ ПРОЦЕДУР ЗОВНІШНЬОЇ ТОРГІВЛІ ТА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯМ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ.....	6
Вишневська О.М., Волошина В.В., Гаріна Ю.В., Вишневська А.С. ПРІОРИТЕТИ РАЦІОНАЛЬНОГО ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ РЕГІОНІВ КРАЇНИ	14
Гаряга Л. О. УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМ РЕЗУЛЬТАТОМ БАНКУ	23
Гевлич Л. Л., Гевлич І. Г. МЕТОДИ АУДИТУ: МІЖНАРОДНЕ ТА НАЦІОНАЛЬНЕ ТРАКТУВАННЯ	35
Гнатишин Л. Б. ОРГАНІЗАЦІЙНІ АСПЕКТИ ТА ПРОЦЕДУРА ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ	43
Головко М. Й. КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПІДХОДИ ДО РЕФОРМУВАННЯ ПОДАТКОВИХ СИСТЕМ	52
Грицаєнко М. І. СОЦІАЛЬНИЙ КАПІТАЛ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД ТА ЇХ ОБ'ЄДНАНЬ	63
Демкович О. В. МЕТОДИ НАДАННЯ ПРОГРАМ СОЦІАЛЬНОЇ ДОПОМОГИ З УРАХУВАННЯ ДОХОДІВ НАСЕЛЕННЯ	75
Задорожна Р. П. ОСОБЛИВОСТІ ОБЧИСЛЕННЯ УМОВНОЇ ОПЛАТИ ПОСЛУГ ФІНАНСОВИХ ПОСЕРЕДНИКІВ В СИСТЕМІ НАЦІОНАЛЬНИХ РАХУНКІВ	82

Маслик Р. О. НАПРЯМИ МОДЕРНІЗАЦІЇ СИСТЕМИ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ	93
Наумік-Гладка К. Г. МАРКЕТИНГОВІ ТА ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ДІЯЛЬНОСТІ SPA- ІНДУСТРІЇ ПРИ ГОТЕЛЬНИХ КОМПЛЕКСАХ	100
Неліпович О. В. МИТНІ ФОРМАЛЬНОСТІ НА АВІАЦІЙНОМУ ТРАНСПОРТІ В УКРАЇНІ	107
Прокопишин М. М., Сус Т. Й. ОСНОВНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ АГРОПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ	114
Сус Т. Й. КОНЦЕПТУАЛЬНІ АСПЕКТИ ФІНАНСУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ АГРАРНОЇ СФЕРИ	122
Шпикуляк О. Г., Прутська О. О., Супрун О. М. ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ІНСТИТУЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЙ	130
Януш Нестерак, Маліновська О. Я. РОЛЬ БЕНЧМАРКІНГУ В ПРОЦЕСІ КОНТРОЛІНГУ КАПІТАЛУ ПІДПРИЄМСТВА	142